

Legatstifteren Therkel Jørgensen

Af Søren Mulvad

Therkel Jørgensen var født 21. oktober 1925 i Hundegades sydligste del, hvor forældrene dels drev Hundegades Kro og dels havde en del handel med heste. Endelig ejede familien udlejningsejendommen Hundegade 33 med seks lejemål.

Forældrene var Christen Jørgensen, som var født 12. april 1879 i Fole, som den gang var en del af det tyske kejserrige, og hans mere end 20 år yngre hustru, Eleanore (altid kaldt Nora) Margrethe Frederikke, født Jensen, som var født i Langå 24. september 1898.

Der var to tjenestepiger og en gårdskarl på kroen. Ved folketællingen 1925, hvor Therkel endnu var helt nyfødt og udøbt, angives ikke, at der skulle have været logerende gæster på kroen. Forældrene må have købt kroen siden forrige folketælling i 1921, hvor den ejedes af en gæstgiver Bro, som havde udlejet en lejlighed i forhusets nordre ende, hvad Christen Jørgensen tilsyneladende ikke gjorde.

Fra Therkels barndom findes en lille anekdote: En af byens avlsbrugere havde afleveret en kurv æg på kroen, og Therkel havde taget imod. Da der ikke var plads til at sætte kurven på køkkenbordet, sagde faderen: »Så smid dem, så kan de (damerne i køkkenet) Fandenme da høre, at der er kommet æg!«

Kirkebøgerne er klausulerede for disse

år, og et forlydende om, at Therkel skulle være født allerede før moderen kom i plads på kroen, kan således ikke bekræftes. Moderen indgik senere i et nyt forhold efter den første mands tidlige død og fødte en datter. Den nye mand, Peter, havde tidligere været gårdskarl på Hundegades Kro. Denne halvsøster havde Therkel i voksenlivet ingen forbindelse til. Han var selv lidt bitter over at være gammelmandsbarn, han følte på en måde, at faderen havde svigtet ham ved at dø så tidligt, da Therkel kun var 12 år gammel. Måske følte han også et svigt fra moderen, fordi hun kort efter at være blevet enke, indgik i et nyt forhold. Nora solgte Hundegades Kro 1946 til Jens Peter Kristensen, som imidlertid igen solgte til Peter Vejsig året efter. I købesummen indgik et hus i Varde, som Nora formodentlig har solgt eller udlejet.

Efter skoletiden kom Therkel til landbruget, og ind imellem hjalp han sin far derhjemme. Efter soldatertiden kom han i lære som slagter hos slagtermester Gregersen i Sønderportsgade. Efter udstået læretid, fortsatte han som butikssvend. Therkel var i alt i syv år hos Gregersen. Gregersen havde overtaget slagteriet efter én af Therkels slægtninge, en fætter af samme navn som han selv, hvad måske spiller ind ved valget af lærested. Slagterbutikken blev drevet efter solide principper, intet kød blev rakt over

disken, førend det var ordentligt modent. Efter de syv år havde han lyst til at forsøge sig udenbys og var da i en slagterbutik på Gammel Kongevej i København, hvor byens bedste familier handlede. Han boede selv i en lejlighed på Frederiksberg Bredegade. Han slap dog ikke ungdomsvennerne i Ribe, men kom gerne hjem og slog et godt slag i nattelivet både i Ribe og Esbjerg. Det fortælles, at han trods sin evige ungarkestand ikke var bleg for at indlede kortvarige og hede bekendtskaber med nattelivets løserfinker. Var der udsigt til, at nogen ønskede at knytte nærmere forbindelse, trak Therkel sig stiltfærdigt tilbage. Dog forlyder det, at han havde en veninde, som han var meget glad for, det var en nabo, en dame, som var ansat på Ribe Kommunekontor. Pludselig var forbindelsen imidlertid slut, uden at nogen kender årsagen.

Da »Øl-Knud«, Carlsbergs depotbestyrer Knud Knudsen i Saltgade ønskede at lægge op, sprang Therkel til. Han havde længe ønsket denne tjans. Og det var en tid, hvor der var gode indtjeningsmuligheder for en driftig depotbestyrer. Therkel ansøgte om depotet hos Carlsberg, og anførte i sin ansøgning, at han i ungdommen og som medhjælp hjemme var godt kendt med byens og oplandets gæstgivere, landmænd og købmænd. I det hele taget var han aktiv lokalt, idet han var medlem af Landboforeningen, den lokale boldklub, Forsvarsbrødrene, Brevdueforeningen og senere Odd-Fellow Logen. Han skrev, at han var i besiddelse af et godt helbred, var påpasselig i sit arbejde og havde en opsparet garantikapital. Denne kapital var på 32.000 kroner, hvilket svarer til fem fulde årslønninger for

en vellønnet funktionær på den tid. Desuden skrev han den overraskende oplysning, at han var forlovet. Enhver nøjere oplysning om denne forlovelse unddrager sig nærmere efterforskning.

Therkel havde planer om at flytte depotet fra Saltgade, hvor Øl-Knud havde lokaler, og til moderens ejendom i Hundegade, hvor baghuset på daværende tidspunkt var udlejet til Ribe Mineralvandsfabrik. Det blev imidlertid til, at han lod opføre en gasbetonbygning på lejet grund ved DSB-pakhuset på Rosenallé. Det gjorde det nemmere at omlade ølkasserne, når de kom med toget til Ribe, og der var desuden bedre frakørselsmuligheder, når Therkel skulle ud med lastvognen. Han indrettede sit depot således, at der blev bygget en rampe, så han bakkede ind i en udskæring og kunne læsse bilen fra alle tre sider ved hjælp af en sækkevogn, – direkte fra jernbanevognene, der kom med forsyningerne fra bryggeriet. Carlsbergs personalechef noterede, at den forholdsvis unge mand kunne få problemer, »da det stærkt ølkonsumerende publikum, der cirkulerer om Knud Knudsen ... vil stille for store krav til den nye forhandler, når Knud Knudsen evt. ikke mere vil betale.« Bryggeriet havde virkelig omsorg for sine folk. Personalechefen noterede endvidere, at »Knud Knudsen har tilsyneladende affundet sig med forholdene udadtil, men han vil nok stadig kværulere, når han kommer på bryggeriet.« Om Therkel skrev han: »Han virker lidt tung af udseende, men er i virkeligheden livlig.«

Forhandlingsdistriktet strakte sig fra Vilslev Gredstedbro, Fæsted, Fole, Stensbæk, Spandet og Mandø. Senere blev grænserne

Therkel Jørgensen.

udvidede, så Jernvedlund, Villebøl, Stenderup, Rødding og Sønder Hygum kom med.

Det var ikke helt uden grund, at Therkel Jørgensen etablerede sig som depotbestyrer. Han kunne godt lide øl. I barndommen havde kroen i Hundegade naturligvis haft øl i skænkestuen, og i ungdommen »gik han til den« på festlige aftener. Senere i livet kunne Therkel godt kvæle en del bajere. Der er en fortælling om, at han kom på besøg hos sin ven, John i Lindeallé, hvor de drak en række øl. Therkel sad og smed kapslerne ind under sofaen for at drille, hvad John ikke lagde

mærke til. Dagen efter kunne Johns veninde, Iris, meddele, at hun havde samlet 28 kapsler op med støvsugerens.

I en del år boede Therkel i en lejlighed i moderens udlejningsejendom i Hundegade. Sine måltider spiste han i »Musses Pensionat«, Sortebrødregade 14. Her havde han også et reservelager. Hvis kunder var i svær bekneb for øl udenfor leveringstiden, kunne de hente et par kasser på pensionatet, hvor de stod ude under dueslaget i gården. Pensionatet fungerede også som sekretariat for depotet. På ølbilens dør var malet firmanavnet, depotindehaverens navn og pensionatets telefonnummer: Ribe nr. 4. Så fik Therkel besked om bestillinger, når han mødte til næste måltid. Dette fortæller ikke alene noget om det pågældende pensionat, men også om ånden i den gamle by, hvor folk var nærmere på hinanden til hverdag, end man regner med i vor egen tid.

Therkel havde god kundetække og var diplomatisk i sit væsen. Han drev ivrigt på med arbejdet og skånedes ikke sig selv. Han havde medhjælpere, men arbejdede selv som en hest, stærk og velbygget som han var. Det var almindeligt, at de forskellige ølkuske for de enkelte bryggerier »smurte« lidt for personalet ved restauranter og kroer og uden beregning stillede en kasse øl til brug for disse. Man håbede på, at personalet så i højere grad ville fremme salget af netop deres produkter. Når Therkel Ølmad kom, kunne personalerne glemme alt om gratis udskænkning. Dog lykkedes det en restauratør en gang at få en omgang fra Therkel. Therkel kom en formiddag ind i en af Ribe Bys beværtninger, hvor værtshusholderen netop sad ved et slag kortspil. Han

råbte: »Terkel, din fedterøv, giver du ikke en omgang?» Der kom intet svar, men ved middagstid, da personalet kom ud i køkkenet, stod der seks flasker elefantøl på køkkenbordet. Therkel forærede ellers aldrig noget bort. I ti-året 1950-1960 havde Therkel årligt et ølsalg, der svingede omkring en halv million flasker, solgt af mineralvande lå mere ustabil omkring mellem 80.000 og 150.000 flasker årligt.

Therkels interesser var antikviteter og malerier. Han var glad for gamle standure og købte nogle stykker, som stod i hans hjem. Ingen af delene havde dog nogen større antikvarisk værdi, og kun helt enkelte ting blev hjemtaget til Den antikvariske Samling, da boet skulle ryddes. Han byggede sig selv en bolig på Seminarievej.

Therkels værste fjende var økonomiske udgifter. Han var efter venners fortælling, yderst påholdende. Når der var fester for landets depotbestyrere i København, var Therkel gerne med, men han havde forsynet sig med en taskefuld øl hjemmefra for ikke at skulle punge ud på de dyre Københavnske værtshuse. Når de var til fester på Carlsberg, var der altid reserveret en plads til Therkel ved siden af direktør A. W. Nielsen, der selv var ungarl og som satte pris på Therkels selskab.

Therkel havde en aftale med indkøbschefen ved Åndssvageforsorgen »Ribeland«, som gik ud på, at han kunne købe undertøj til indkøbspris gennem chefen. Da denne chef fratrådte, var aftalen naturligvis ikke længere gyldig, og herefter købte Therkel slet ikke nyt undertøj. Venner har fortalt, at de lasede undertrøjer hang på ham som på et fugleskræmsel. Therkel var lige glad!»

Therkel havde en årrække schäferhunde. En efter den anden. De hed altid »Tex«. Overfor hundene var han ikke fedtet. De blev forkælede som børn. De var med ham overalt, han påstod, at han ikke godt kunne køre bil, hvis ikke hunden var med. En gang havde han parkeret foran Weiss' Stue og skulle levere øl ind. Schäferen lå i førerhuset, da en langfingret herre begyndte at åbne for presenningen for at fjerne en kasse. Hunden sprang ud gennem vinduet og gøede højt, så Therkel kom ud. Han stak roligt den uærlige person et par lussinger og satte ølkassen tilbage. Det var ikke nødvendigt at tilkalde politi for sådan en bagatels skyld. Når han kørte privatkørsel, foregik det i en Folkevogn, hvor hunden sad på passagersædet. I hjemmet førte hunden det store ord og téede sig som søn af huset, – og det som en forkælet søn! Der var familie til Therkel i byen, flere kusiner for eksempel; men han ønskede ikke nogen nærmere kontakt til disse. Therkel var glad for børn. Han kunne invitere sine venners børn med på turene rundt i oplandet, og børnene nød det. Bilture var ikke almindelige. Når der så var leveret øl til de pågældende kroer, brugser og købmænd og måske enkelte privatkunder, så blev der serveret kaffe i køkkenet. Imens måtte børnene sidde i førerhuset eller lege udenfor med sig selv.

Therkel interesserede sig ikke synderligt for at rejse ud af sin fødeby. Han var én gang under en øl-strejke med på en billig afbudsrejse til Mallorca, hvor han boede en uge på et loftskammer for 198 kroner. Men det gentoges aldrig. Bortset fra denne tur holdt han af at gå på jagt, og han var et skattet medlem af Odd-Fellow Logen, hvor hans

festlige humør udfoldede sig. Venner mødtes ofte i hjemmet på Seminarievej, hvor de havde bygget en røgeovn, hvor der blev røget fisk under hyggelige former. En gang fik han nogle af disse venner til at hjælpe med at hegne haven ind. To af dem havde brugt en hel eftermiddag på at grave huller og rejse stolper, da Therkel ved aftenstide sagde, at han nu ville gå ind og lave dem et godt måltid. Det viste sig, at han havde lavet byens mest arme æggekage af seks æg til tre voksne mænd. Therkel var ellers glad for en god frokost eller middag, og som slagter var han også mand for at lave den, men påholdenheden slog for hårdt igennem.

Et andet eksempel på den økonomiske sans kom frem, da en bekendts veninde en gang tilbød at vaske stuegardinerne for ham. De havde vel hængt i 25 år uden at være taget ned. Da de blev leveret tilbage, var de naturligvis gået i stykker. De møre gardiner havde ikke kunnet holde til proceduren. Therkel var efter sigende virkelig vred over hændelsen.

Den tidligere depotbestyrer, »Øl-Knud« fik, som alle tidligere depotbestyrere, en fast leverance fra bryggeriet Carlsberg som tak for tro tjeneste, og Therkel bragte den ud. Når så de to fagfolk var samlede, smagte de øllene til, og vurderede, hvorvidt kvaliteten kunne holde. »Øl-Knud« havde sin kasse stående i bunden af et standur, og en gang de to svende sad sammen, brast urets snor, så loddet brasede ned i flaskerne. De var helt stille meget længe, inden de lettet kunne konstatere, at der ikke var spildt noget af den dyrebare væske.

Det kunne ikke undgås, at der kom gæster til privaten udenfor lukketid og ville

købe øl. Therkel solgte gerne og havde endog en lille flok, der nærmest dagligt kom ind og fik en øl og førte selskabelig snak med ham. Det skal dog pointeres, at disse gæster betalte for egen fortæring. Da han blev ældre og gangbesværet, havde han sine venner til at hente øl til huset og bære kasserne i kælderen. De blev gerne dirigeret hen, hvor der var bedst tilbud. Det kunne dog blive for meget, at de først skulle hente øl, og derefter slæbe kasserne ind og til slut endog betale for egen fortæring. Der skred et par venskaber på den konto.

Når Ribe Boldklub skulle afholde et arrangement, fik de leverancer fra de forskellige bryggeriers depotbestyrere. Det var skik, at de gav en omgang, når varerne blev leveret. Det gjorde Therkel aldrig. Men han syntes godt om klubben, og et ihærdigt rygter vil vide, at han oprindeligt havde indsat Ribe Boldklub som sin universalarving. Men da klubben opgav Therkel som leverandør på grund af hans nærighed, fik han ændret sit testamente. En slægtning mener, at Therkel ligner sin fædrene slægt godt på dette punkt.

Trods sin sans for økonomi, var Therkel Jørgensen ikke mistænksom med hensyn til sine penge. Han havde så god omsætning, at filialbestyreren i bankafdelingen på Tangevej ligefrem inviterede ham til at sætte sine midler ind dér, så filialen kunne dokumentere en god omsætning. En gang Therkel kom sin gode ven, John i møde på gaden, hev han sin store tegnebog frem og sagde: »Ku' du ikke lige sætte de her penge ind i banken for mig?« John fik et kæmpebundet sedler i hånden og gik ind med dem. Therkel anede ikke, hvor meget der var, og

i banken sagde kontoristen: »Ja, det er lige Therkel!«

Den økonomiske sans og den gode indtjening førte til, at bankkontoen voksede. En sjælden gang sponserede han lidt til forskellige formål, men han var nøjeregnende med sine penge. Han har nok arvet noget efter sin mor, som ejede udlejningsejendommen i Hundegade, men han skulle sandsynligvis dele arven med den nævnte søster. Dommerembedet har modsat sig, at der gives indsigt i arvesagen efter Nora Jørgensen, så det kan ikke oplyses, hvorledes arven efter hende er blevet fordelt.

Therkel arbejdede også med sine midler. Han købte papirer og fulgte godt med på erhvervssiderne i aviserne, og havde også held med sine investeringer. Han diskuterede flere gange med sine kammerater, hvad der skulle blive af hans formue. Et par af de besøgende, skatteinspektør Bøgh og Poul Nielsen, var engageret i Ribe Kunstmuseum, og via denne forbindelse fik Therkel den idé, at hans penge kunne lægges i et legat til fordel for kulturelle tiltag i byen. Han afslog, at det skulle ske, mens han selv kunne være med til at forestå udde-

ling af midlerne, men han lod det udskyde til efter sin død. Han var dog med til at godkende fundatsens ordlyd. Det er efter alle bekendtes udsagn aldeles udelukket, at Therkel stiftede legatet for at huskes personligt, han ønskede helt uegennyttigt at gavne fødebyen. Udsigten til at formuen skulle gå i statskassen huede ham heller ikke. Testamentet blev udarbejdet af sagfører Palle Rohrsted i december 1991.

De sidste år, Therkel levede, trak han sig meget ind i sig selv. Han holdt nærmest andre på afstand. Han blev sær, sagde folk. Kammeraterne døde én efter én, og der blev meget langt imellem, der kom besøg i hjemmet hos ham. Hans bentøj, som var helt udslidt på grund af de mange og tunge løft, forårsagede mange smerter, og han måtte sidde i kørestol de sidste år, men fulgte med interesse, trods besværet, livet i den gamle stad. Hans daglige glæde var avisen og lokaludsendelserne i radio og TV. Therkel sov stille ind på Grindsted Sygehus den 13. april 2001. Hans urne blev efter hans egen bestemmelse sat ned i de anonyme begravelsers plæne.

Søren Mulvad Varming Vesterby 9, 6760 Ribe. Født 1948. Lærer. Har tidligere skrevet artikler i Fra Ribe Amt. Seem Sogns historie 1997. En lang række artikler i ugeblade og tidsskrifter, samt flere teaterstykker.